

Safvet Halilović¹

ŠEJH JUSUF EL-KARADAVI I PRAVAC VESATIJJJE – ISLAMSKE RAVNOTEŽE I UMJERENOSTI

Sažetak

Šejh Jusuf el-Karadavi je istaknuti savremeni islamski učenjak, pravnik, pisac i erudit. Autor je preko dvije stotine knjiga i studija o islamu, islamskom zakonodavstvu (fikh i fetve), kulturi, civilizaciji, etici, odgoju i obrazovanju. Predsjednik je Svjetske unije islamskih učenjaka, Evropskog vijeća za fetve i istraživanja te član brojnih drugih islamskih naučnih i internacionalnih asocijacija. Poznat je kao pobornik srednjeg ili umjerenog pravca (el-wesatiyya el-islamiyya) u tumačenju islama, njegovih učenja, propisa i odredbi. To je pravac koji ne dopušta bilo kakav ekstremizam, ali, istovremeno, ne dozvoljava ni opuštenost u vjeri. Zahvaljujući toj činjenici šejh El-Karadavi uživa povjerenje ogromnog broja muslimana diljem zemaljske kugle, od Indonezije do Maroka, od Južne Afrike do Rusije, a posebno među muslimanima koji žive u zemljama zapadne Evrope i Amerike. Sva njegova djela prožeta su idejom vesatijje, što bi se moglo prevesti kao islamska središnjost. U takvom pristupu tumačenju islama nema mjesta ekstremizmu ili pretjerivanju bilo koje vrste.

S druge strane, kao što El-Karadavijev pristup islamu ne dopušta ekstremizam, istovremeno ne dozvoljava ni opuštenost, proizvoljnost ili tumačenje islama „po narudžbi“ ili, pak, zarad nečijeg hatora, interesa, naklonosti ili zadovoljstva. El-Karadavi često naglašava da je Božije zadovoljstvo iznad bilo čijeg drugog. Opušteno, neodgovorno i tendenciozno tumačenje islama veoma je opasno i štetno za muslimanski ummet. To je, zapravo, jedna od najvećih opasnosti za muslimane savremenog doba i upravo zbog toga El-Karadavi često ističe da je dovođenje u sumnju islamskih

---

¹ Vanredni profesor za užu oblast Islamsko pravo, Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici, safwatmustafa25@yahoo.com
Rad autora je dostavljen 30. 6. 2014. godine, a prihvaćen za objavljivanje 5. 12. 2014. godine.

konstanti (et-teškik fi thewabit el-islam), tj. relativiziranje i diskreditiranje onoga što je trajno i nepromjenjivo u islamu, mnogo opasno za islam i muslimane. Vjerovatno zbog takvih shvatanja, ovaj istaknuti učenjak nije dobrodošao u krugove, bilo na Zapadu ili na Istoku, koji bi htjeli mijenjati ili, na neki način, prekrajati islam. Međutim, to nimalo nije umanjilo veličinu šejha El-Karadavija i respekt koji prema njemu osjećaju milioni ljudi diljem svijeta. U ovom radu se razmatraju glavna obilježja El-Karadavijevog pristupa u tumačenju islama.

Ključne riječi: Jusuf el-Karadavi, vesatijja, središnjost, umjerenost

Kratak uvod u životni put šejha Jusufa el-Karadavija

Šejh Jusuf el-Karadavi je rođen u mjestu Sift-Turab, nedaleko od grada Mehalla el-Kubra, u provinciji El-Garbijja, u Egiptu. To je jedno drevno naselje, gdje je ukopan posljednji Poslanikov, s.a.v.s., ashab koji je umro u Egiptu, Abdullah ibn el-Haris ez-Zubejdi, kako bilježi istaknuti učenjak i biograf Ibn Hadžer el-'Askalani. El-Karadavi je rođen 9. septembra 1926. godine i u tom mjestu je proveo svoje djetinjstvo. Učenje Kur'ana napamet (*hafizluk*) završio je prije nego što je navršio deset godina.

Upisao se u školu pri časnom El-Azharu. Tu je osnovno i srednje obrazovanje završio kao jedan od najboljih đaka. Uz svjedočanstvo o završenoj srednjoj školi, dobio je priznanje uprkos činjenici da je u tom razdoblju bio hapšen zbog političkih uvjerenja.

Nakon toga se upisao na Fakultet *Usuluddin* na univerzitu El-Azhar, na kojem je školske 1952/53. godine stekao diplomu o visokoj spremi. Tad je uz diplomu dobio i priznanje za postignuti rezultat tokom školovanja.

Nakon toga je, 1954. godine, uz stečeno naučno zvanje i licencu za rad u nastavi, dobio i priznanje za osvojeno prvo mjesto u konkurenciji svršenika više fakulteta kao najbolji student, a tokom 1958. godine je stekao diplomu Instituta za visokoškolske studije iz arapskog jezika i književnosti. Uvodne postdiplomske studije, koje odgovaraju magistarskom stepenu, na Odsjeku za studije iz oblasti Kur'ana i sunneta Fakulteta *Usuluddin*, završio je 1960. godine. Doktorirao je, odbranivši tezu također uz najvišu ocjenu, na temu *Zekat i njegovi utjecaji u rješavanju društvenih problema*, koju je stekao na istom fakultetu 1973. godine.

Nakon diplomiranja, El-Karadavi je držao hutbe i dersove u džamijama, da bi uskoro bio imenovan na dužnost rukovodioca Imamskog instituta i predsjednika Nadzornog odbora za vjerska pitanja pri Ministarstvu vakufa. Kasnije je premješten u Generalnu upravu Sektora za islamsku kulturu pri univerzitetu El-Azhar, da rukovodi izdavaštvom i tehničkom pripremom knjiga u Sektoru da've.

Godine 1961. odlazi u Katar, da radi kao rukovodilac islamskih srednjih škola. Zdušno je radio na njihovom razvijanju, nastojeći da uspostavi sintezu između tradicije i modernosti.

Godine 1973. pri Katarskom univerzitetu su osnovani Pedagoški fakultet za muškarce i Pedagoški fakultet za žene, a El-Karadavi je zadužen da osnuje Odsjek za islamske studije i njime rukovodi. Godine 1977. dobija zadatak da osnuje i rukovodi Fakultetom za studije šerijatskih nauka pri Katarskom univerzitetu na kojem, na dužnosti dekana, ostaje do akademske 1989/1990. godine, popunjavajući istovremeno i dužnost direktora osnivača Centra za izučavanje sunneta i sire, također pri Katarskom univerzitetu, kojim još uvijek rukovodi.

Iz Katara je, kao istaknuti profesor islamskih nauka, otišao u Alžir da tokom studijske 1990/1991. godine predsjedava naučnim savjetima na islamskim višim školama i fakultetima, da bi se nakon toga vratio u Katar na dužnost direktora Centra za izučavanje sunneta i sire.

Dobitnik je nagrade Islamske banke za razvoj, za doprinos u oblasti islamske ekonomije (1990. godine), zatim internacionalne nagrade „Kralj Fejsal“, za doprinos islamskim studijama (1992. godine), priznanja rektora Svjetskog islamskog univerziteta u Maleziji, za izvanredan naučni doprinos (1996. godine) i nagrade sultana Hasana el-Belkija, sultana Bruneja, za doprinos islamskom pravu (1997. godine), kao i brojnih drugih svjetskih nagrada i priznanja.

Šejh Jusuf el-Karadavi je predsjednik Svjetske unije islamskih učenjaka (El-Ittihad el-'alemi li 'ulema' el-muslimin – International Union for Muslim Scholars), koja je osnovana u Dablinu, 2004. godine. Također, predsjedava i Evropskim vijećem za fetve i istraživanja (European Council for Fatwa and Research), a član je i brojnih drugih islamskih naučnih i internacionalnih asocijacija. Dominantno obilježje El-Karadavijevog puta je

uravnoteženost i umjerenost (*el-wesatiyya el-islamiyya*), po čemu je postao poznat diljem svijeta.²

El-Karadavijevo pregalaštvo u službi islamu

Jusuf el-Karadavi je jedan od najistaknutijih savremenih učenjaka u području islamskih nauka, misli, da'Ve, posebno područje fikha i fetvi koje se tiču ovog doba, u cjelokupnome islamskom svijetu, na istoku i na zapadu. Gotovo i nema savremenog obrazovanog muslimana koji se s njim nije susreo kao čitalac neke njegove knjige, rasprave, članka, fetve, ili kao slušalac predavanja, hutbe, dursa, razgovora ili pružanja odgovora u džamiji, na fakultetu, u nekom klubu, na nekoj radio stanici, televiziji, na kaseti ili na neki drugi način.

Njegova aktivnost u službi islama se ne svodi na jedan aspekt, jedno područje, ili neku posebnu vrstu, već se širi i razgranava na razne aspekte i brojna područja. U svakom od tih područja on je dao značajan doprinos i ostavio tragove koji se uvjerljivo potvrđuju.

Izučavatelji savremene islamske misli i pregalaštva u službi islama ukazuju na najvažnija područja El-Karadavijevog djelovanja, a to su prije svih:

- pisanje u području naučnog rada;
- islamsko pravo i fetve;
- da'va i usmjeravanje;
- simpoziji i okrugli stolovi;
- posjete i predavanja;
- članstvo u savjetima i organizacijama;
- islamska ekonomija;
- društveni rad;
- osvješćivanje (*sahva*) i rad na planu obnove islamske misli i reforme stanja muslimana u savremenom dobu.

Pisanje u području naučnog rada je ono najvažnije u čemu se ističe šejh Jusuf el-Karadavi. Ko bolje pogleda njegove knjige, rasprave i članke, uvjerit će se da je on pisac, izvoran mislilac, koji se ne ponavlja i ne oponaša druge, koji ne zahvata neku temu, a da nije uvjeren da će iznijeti nešto novo vezano za nju, neko novo

---

² Biografski podaci o šejhu El-Karadaviju crpljeni su, uglavnom, s njegovog oficijelnog web-portala: <http://www.qaradawi.net/new/seera/226-2014-01-26-18-28-17/995-2011-09-04-14-39-33>.

razumijevanje, ukorijenjenost neke duboke misli, objašnjenje nečega neobjašnjelog, detaljniji opis nečega uopćenog, da će otkloniti neku nejasnoću, obrazložiti neki smisao i slično.

Jusuf el-Karadavi je u raznim oblastima islamske kulture napisao preko dvije stotine knjiga i rasprava značajnih u svojim oblastima, koje ljubitelji nauke u islamskom svijetu dočekuju s radošću i pažnjom. Zato su one više puta štampane na arapskom jeziku, a većina ih je prevedena na islamske i svjetske jezike.³ Gotovo je nemoguće doći u neku islamsku zemlju, a da se tu u široj upotrebi ne nađe neka El-Karadavijeva knjiga, bilo na arapskom ili lokalnom jeziku.

El-Karadavijeva djela se odlikuju brojnim vrijednostima:

Prvo – U osnovi se zasnivaju na načelima islamske tradicije, utemeljene na Kur'anu, sunnetu i metodologiji vrlih predaka reformista, ali ne zaboravljaju ni vrijeme u kojem mi živimo, praveći tako pravi spoj između izvornosti i savremenosti.

Drugo – Čine spoj između naučnog ispitivanja, misaonog razmatranja i reformatorskog usmjeravanja.

Treće – Pošteđena su tradicionalističke mezhebske pristrasnosti, kao što su pošteđena i slijepog misaonog slijeđenja te naučavanja uvezenih sa zapada ili istoka.

Četvrto – Označena su umjerenošću između strogoće i fleksibilnosti, u kojoj je iscrtan put bez pretjerivanja i preuveličavanja. Tako npr. direktor časopisa *El-Umma*, u uvodu knjizi *El-Sahvetu el-islamijetu bejne el-džumudi ve et-tetarruf*, s pravom kaže da je El-Karadavi jedan od malobrojnih islamskih mislilaca koji se odlikuju umjerenošću, koji su načinili spoj između vjerezakonskih odredbi i zahtjeva modernog doba.

Peto – Predstavljaju u pisanju ono što se naziva *lahkim i pitkim stilom*, a to je stil svojstven naučniku, istinskom književniku.

Šesto – Odlučno staju u odbranu od nasrtaja i napada izvana, kao i od pozivanja u devijacije i deformacije iznutra, zarad učvršćivanja samo vjerodostojnog islama, u kojem neće biti deformacije onih koji pretjeruju, krivotvorenja nemarnih i krivih tumačenja neznalica.

---

³ Tako je npr. El-Karadavijevo djelo *El-Halalu ve-l-haramu fi-l-islam (Halal i haram u islamu)* na arapskom jeziku doživjelo preko sedamdeset izdanja. Ovdje, naravno, nisu ubrajana tzv. *taba'at gajr mešru'ah*, tj. izdanja gdje se nije tražila saglasnost autora, a takvih ima zamašan broj.

Sedmo – Čitalac tih knjiga osjeća toplinu i neposrednost, kao što je osjeća i slušalac njegovih hutbi, predavanja i dersova. Svi koji su o njemu pisali, složni su oko toga da se njegova djela, zapravo sve što on napiše, odlikuje preciznošću islamskog učenjaka, vedrinom književnika, toplinom da'ije i pronicljivošću reformatora. (Kessab, 2007)

Pravac vesatije – islamske središnjosti i umjerenosti

Šejh El-Karadavi u svojim djelima i predavanjima ističe da u tumačenju islama treba biti strog kada su u pitanju akaid i temeljna islamska učenja (*et-tešdidu fi-l-usul*), a fleksibilan u ograncima vjere i fikhskim propisima (*et-tejsiru fi-l-furu'*), naravno, tamo gdje za to postoje mogućnosti i šerijatska utemeljenja. On, također, naglašava da se treba pridržavati principa: *et-tebširu fi-d-da'veti ve-t-tejsiru fi-l-fetva*, što znači da prilikom pozivanja u islam i prezentiranja njegovih učenja treba pronositi optimizam jer je islam milost Gospodara svjetova, a prilikom izdavanja fetvi treba nastojati da se, gdje god je to moguće, olakšava ljudima. Ova knjiga, kao i fetve i odgovori uvaženog šejha El-Karadavija koje su navedene u priložima, prožeti su navedenim principima.

Pravac *vesatije*, islamske središnjosti i umjerenosti, čiji je prvak i predvodnik u savremenom dobu cijenjeni šejh El-Karadavi, moguće je raspoznati u svjetlu principa iznesenih u desetom poglavlju *Islamske povelje*, koju je izdala Svjetska unija islamskih učenjaka, kojom predsjedava šejh El-Karadavi. U tom značajnom djelu, između ostalog, ističe se:

„Mi vjerujemo u koncepciju pozitivne umjerenosti koja počiva na ravnoteži u gledanju na pitanja vjere i života, bez ekstremizma i pretjerivanja, ali u kojoj istovremeno nema zakidanja na vagi niti umanjivanja – onako kako Uzvišeni Allah kaže: ... *a da ne prelazite granice u mjerenju, i pravo mjerite i na teraziji ne zakidajte.* (*Er-Rahman*, 8-9) Islam je označen umjerenošću u svemu i zato je umjerenost temeljna karakteristika i obilježje njegovih sljedbenika. *I tako smo od vas stvorili pravednu (umjerenu) zajednicu...* (*El-Bekare*, 143).

Umjerenost u koju imamo povjerenje predstavlja pozitivnu ravnotežu u svim područjima: doktrinarnom (akaidskom), praktičnom, materijalnom, misaonom, pojedinačnom i društvenom. Islam u životu pojedinca djeluje na uspostavljanje ravnoteže između duha i materije, razuma i srca, prava i dužnosti, života na

ovom svijetu i pripremanja za Budući. *Gospodaru naš, podaj nam dobro i na ovom i na onom svijetu. (El-Bekare, 201) ...i nastoj da time što ti je Allah dao stekneš onaj svijet, a ne zaboravi ni svoj udio na ovom svijetu. (El-Kasas, 77)*

S druge strane, islam postavlja precizne vage između pojedinca i društva. Pojedincu ne daje prava i slobode s kojima može ugroziti interes društva, kao što to čini kapitalizam, niti daje društvu ovlaštenja u upravljanju, što mu omogućuje da ugnjetava pojedinca, iscrpljuje ga i cijedi, kao što čine socijalizam i komunizam. Zapravo, on pojedincu daje njegova prava, a društvu njegova, bez ugnjetavanja i nanošenja štete. To reguliraju šerijatskopravni propisi i odredbe.

Mi smo uvjereni da pretjerivanje u vjeri može biti pogubno za pojedinca i za društvo: 'Čuvajte se pretjerivanja u vjeri, to je uništilo one prije vas.' (Prenose Ibn Madže i En-Nesai) Također, pogubno je i labavo pridržavanje vjere, njenih vrijednosti, naučavanja i odredbi. Zato se držimo srednjeg pravca kao vodilje u svim područjima. Taj pravac odgovara zajednici i na taj način stanje ummeta biva ispravno.

Ideja tog pravca može se razumjeti u sljedećem:

- sredina između zagovornika samo jednog mezheba i onih koji zagovaraju potpuno ukidanje svih mezheba;
- sredina kada je u pitanju tesavvuf, između onih koji ga prihvataju i onda kada je devijantan i onih koji ga apsolutno odbacuju;
- sredina između onih koji uzimaju za sudiju razum i onda kada je u suprotnosti s kategoričkim šerijatskim tekstom i onih koji u potpunosti isključuju racio čak i u razumijevanju Teksta;
- sredina između onih koji apsolutno negiraju nadahnuće (*ilham*) i ne priznaju postojanje ni traga od njega i onih koji pretjeruju u pozivanju na njega, dotle da ga uzimaju kao izvor šerijatskih propisa;
- sredina između onih koji zagovaraju tvrde stavove (*tešeddud*) i u marginalnim pitanjima i zagovornika olahkog pristupa čak i u temeljnim pitanjima i principima;
- sredina između onih koji pretjerano veličaju naslijeđe, iako se u njemu pokazuju ljudske slabosti, i onih koji naslijeđe odbacuju, iako u sebi sadrži divne pouke za uputu;

- sredina između filozofije idealista koje gotovo ne zanima stvarnost i filozofije realista koji ne vjeruju u visoke ideale;
- sredina između onih koji zagovaraju filozofiju liberalizma koja veliča pojedinca i nadređuje ga društvu i onih koji pozivaju u društvenu marksističku filozofiju koja veliča društvo i nadređuje ga pojedincu;
- sredina između onih koji zagovaraju nepromjenjivost čak i kada se radi o sredstvima i instrumentima i onih koji zagovaraju promjene čak i kada je riječ o principima i ciljevima;
- sredina između onih koji zagovaraju obnovu i *idžtihad* čak i u osnovama vjere i njenim nepobitnim istinama i onih koji zagovaraju nekritičko slijeđenje (*taklid*), koji su protivnici *idžtihada*, makar se radilo o problemima savremenog doba kakvi ranijim generacijama nisu mogli ni naumpasti;
- sredina između onih koji zanemaruju nepromjenjive šerijatske tekstove pozivajući na ciljeve Šerijata i onih koji zanemaruju opće ciljeve pozivajući se na vanjski smisao Tekstova;
- sredina između onih koji pozivaju u bezrezervno otvaranje prema svijetu i onih koji pozivaju u neopravdano zatvaranje u sebe;
- sredina između onih koji pretjeruju u proglašavanju nevjernicima čak i pobožnih muslimana i onih koji su ravnodušni, makar se radilo i o otpadnicima, neprijateljima vjere ili izdajnicima koji rade za neprijatelje muslimana;
- sredina između onih koji pretjeruju u zabranjivanju tako da izgleda kao da u vjeri nema ništa što je dozvoljeno i onih koji pretjeruju u dozvoljavanju, tako kao da u vjeri nema ništa što je zabranjeno;
- sredina između onih koji su zaronjeni u prošlost, odsutni iz sadašnjosti i budućnosti i onih koji prošlost zaboravljaju, kao da je žele izostaviti iz vremena, a prošlo vrijeme izbaciti iz jezika.“ (Svjetska unija islamskih učenjaka, 2010:48-50)

Navedeni principi su, zapravo, smjernice za pravilno razumijevanje i tumačenje islama i njegovih učenja. To je, kako ističe šejh El-Karadavi u svome djelu *El-Islam ellezi ned'u ilejhi*

(*Islam u koji pozivamo*), islam Kur'ana i Sunneta; njegovi izvori su jasni, a temelji čvrsti. U njemu ima kategoričkih i hipotetičkih sadržaja. Kategorički su oni koji predstavljaju osnovne temelje islama, koji obrazuju misaono, zakonodavno i etičko jedinstvo zajednice u području vjerovanja (*akaid*), obredoslovlja (*ibadat*), etike (*ahlak*), bontona (*edeb*) i praktičnih propisa. Ti kategorički sadržaji predstavljaju temelje, oslonce i ojačanja, a tu su i hipotetički sadržaji. Međutim, ni ti hipotetički sadržaji nisu prepušteni stihiji, već su normirani prema iskustvima na osnovu kojih su postavljena pravila i ustanovljene osnove. (El-Karadavi: 2000:9)

U istom djelu El-Karadavi naglašava da je islam, u koji se poziva, vidljivih putokaza, čvrstih osnova i jasnih ciljeva. U tom pogledu, šejh El-Karadavi je iznio veoma značajne misli i zapažanja, od kojih izdvajamo sljedeće:

„Mi pozivamo u izvorni islam, onakav kakav je bio prije nego što su mu pridodate primjese, novotarije i izmišljotine. Mi želimo čist i izvoran islam, onakav kako ga je razumijevala najbolja generacija ove zajednice, a to su ashabi i oni koji su po dobroti bili odmah iza njih. To su ljudi koji su najbolje shvatali duh i ciljeve islama. Mi sebi uputu trebamo tražiti u njihovom razumijevanju. Međutim, iz kazivanja svakog pojedinca se može i preuzimati i ostavljati, osim kad se radi o bezgrješnom Poslaniku, s.a.v.s.“ (El-Karadavi: 2000:11)

„Mi pozivamo u islam u sklopu kojeg se trajno proučava i obnavlja razumijevanje (idžtihad) savremenih pitanja. Ne odobravamo zatvorenost, nepokretnost niti fanatično mezhebsko slijedenje. Mi sve mezhebe prihvatamo jer se islam ne svodi na četiri mezheba, već su tu i ashabi i tabi'ini, pa i deseci i stotine uglednih učenjaka. Oni su nam ostavili obilno bogatstvo, iz kojeg možemo crpiti i znanjem se napajati, da bismo se suočavali sa životom i napretkom.“ (El-Karadavi: 2000:10)

„Mi smo u stanju sve svoje savremene probleme rješavati u svjetlu pravoga islamskog idžtihada koji, dok jednim okom smjernice traži u osnovama iz Kur'ana i vjerodostojnog Sunneta, a uputu u baštini preuzetoj od vrijednih prethodnika, drugim okom pažljivo motri vrijeme, njegova strujanja i njegove probleme.“ (El-Karadavi: 2000:10)

„Mi pozivamo u islam jasno postavljenih granica, čvrstih temelja, širokih obzorja, jakog korijenja. To je islam u koji mi pozivamo. Takav islam je u stanju zajednicu izbaviti iz kriza koje

su je zadesile: ekonomske, vojne, političke, društvene i etičke... Iz deformacija i učmalosti od kojih patimo na raznim poprištima, ništa nas ne može izbaviti osim islama i povratka vjeri. U protivnom, nastaviti ćemo proživljavati sve isto, vrtiti se u krugu, kao što se magarac vrti dok pogoni mlin, ili vo, zastrtih očiju, koji ide prema mjestu s kojega je i krenuo.“ (El-Karadavi: 2000:35)

„Nama nema spasa osim s islamom, niti imamo izlaza iz ovoga u čemu smo osim s islamom, pravim, potpunim i uravnoteženim, s islamom Kur'ana i Sunneta, onako kako su ga razumijevale najbolje generacije (ashabi i tabi'ini): bez dodataka, bez oduzimanja, bez izmjena, bez narušavanja srazmjera među dužnostima. To je islam koji se okreće duši i oplemenjuje je vjerovanjem i čišćenjem, koji se usmjerava društvu i popravlj ga etikom i lijepim čudima; to je islam koji vlast popravljja pravednošću i dogovaranjem, koji ljudsku egzistenciju oplemenjuje i popravljja izgradnjom i podizanjem civilizacije. Uvjereni smo da Allahovo zadovoljstvo na budućem, niti sreću na ovom svijetu, nećemo postići ukoliko ne prihvatimo takav islam, ne budemo ga se čvrsto pridržavali, u njega pozivali dok smo živi, živjeli i umirali za njega... Uvjereni smo da takav islam ima svoje sutra, da ima svoju budućnost...“ (El-Karadavi: 2000:35)

„Islam je došao da podiže posebnu civilizaciju koja će Zemlju povezati s nebom, ovaj svijet s budućim svijetom, razum s dušom. Došao je da uskladi pojedinačne i zajedničke interese... On nije došao kao druge civilizacije koje oplemenjuju zemlju, a kvare ljude, izgrađuju ovaj svijet, a razaraju buduću. Islam uspostavlja ravnotežu i red u životu.“ (El-Karadavi: 2000:35-36)

Oni koji su imali priliku da izravno uče ili sarađuju sa šejhom El-Karadavijem (a tu počast je imao i autor ovoga teksta i to dugi niz godina, duže od dvije decenije), kazali bi o uvaženom Šejhu da je on: *fekih* (pravnik) našeg vremena, predvodnik onih koji se zalažu na Božijem putu, uzor odgajateljima, vođa daijama, učitelj srednjeg puta, obdaren brojnim sposobnostima i nadarenostima. Ta genijalnost se posebno manifestira u njegovim djelima, hutbama i predavanjima. Onima koji su slušali njegova predavanja i vazove ili, pak, čitali njegove knjige, jasno je da je on govornik (*hatib*) koji vrlo precizno govori, autor (*katib*) koji vješto piše i pjesnik (*ša'ir*) koji nadahnuto sklada poeziju. On je velikan kojega krasi vrline istinskog alima, preciznost i razboritost fekiha, promišljanje filozofa, narav pjesnika, vještina književnika, ponos vjernika i duh borca koji prodorno gleda. On je učenjak koji brine o vjeri i

zajednici, snažan u svome vjerovanju, ustrajan u svome znanju, omiljen među širokim muslimanskim masama diljem svijeta.

El-Karadavi ističe u svojim djelima da je jedna od vrlo važnih specifičnosti islama u činjenici da je riječ o učenju u kojem su spojeni nauka i vjera, uspostavljena ravnoteža između duha i materije i nije razdvojen ovaj od budućeg svijeta. To je, zapravo, bitna odlika islama u odnosu na druge svjetonazore koji primarnu pažnju poklanjaju materijalnoj strani života, tjelesnim potrebama i ljudskim porivima, pridajući, putem iznalaženja mogućnosti što bržeg zadovoljenja potreba za užitkom, veću pažnju ovosvjetskom životu, ne nalazeći odgovarajuće mjesto za Boga i budući svijet u svojoj filozofiji i svome misaonom i obrazovnom organiziranju. Islamska civilizacija zbližila je čovjeka s Bogom, povezala Zemlju s nebesima, ovaj svijet potčinila budućem, spojila duh i materiju, uspostavila ravnotežu između razuma i srca te napravila spoj između nauke i vjerovanja – podigavši značaj moralnog uzdizanja na razinu značaja materijalnog uspona. Zahvaljujući tome, islam i njegovi sljebenici dali su veliki doprinos razvoju svjetske civilizacije. (El-Karadavi, 1997)

Polazeći od ovakvih osnova, jasno je zašto je cijenjeni šejh El-Karadavi u svojim djelima tretirao razne teme i područja ljudskog djelovanja i egzistencije; u svakom segmentu treba ljudima približavati Allahovu vjeru i iznijeti stav islama, jednako se čuvajući pri tome i pretjerivanja i umanjivanja. Idejama uravnoteženosti i islamske središnjosti prožeta su sva djela i fetve cijenjenog šejha El-Karadavija.

Također, bitna odlika El-Karadavijeve pristupa tumačenju islama, u vezi s njegovom davetskom metodologijom, jest tzv. *silmijet* (ar. *es-silmijya*), tj. poziv na mirno rješavanje problema i izbjegavanje upotrebe sile. U svojim djelima, istupima, govorima i hutbama šejh El-Karadavi nigdje ne poziva u nasilje (*'unf*), naprotiv – on se suprotstavlja nasilju i nasilnicima u svim svojim djelima, hutbama i istupima. Među prvima, ili još preciznije: on je prvi među muslimanskim učenjacima koji je osudio napade 11. septembra 2001. godine u SAD-u i nazvao ih terorističkim činom, a vijest o tome su prenijeli brojni svjetski mediji.

No, i pored svega navedenog, kao i pored činjenice da je cijeli svoj život posvetio borbi protiv ekstremizma i pretjerivanja, evidentno je da je šejh El-Karadavi, u posljednjih nekoliko godina, meta brojnih medijskih napada koji se vode protiv njega, čak i iz nekih arapsko-islamskih zemalja. To je, uistinu, jedna vrlo loša i

zabrinjavajuća pojava koja, ukoliko se nastavi, može dovesti do brojnih implikacija, među kojima bi svakako bila i radikalizacija muslimana i nastanak ekstremnih grupa koje ne uvažavaju autoritet bilo kojeg alima i koji postupaju po svom vlastitom viđenju stvari i daju odgovore na njih. Takav ishod ne bi bio nimalo dobar, ni za muslimane niti za ostale, posebno ne za one koji žive na Zapadu.

Internacionalna liga učenika šejha El-Karadavija

Početak marta 2014. godine u Dohi, glavnom gradu Katara, održan je 4. susret učenika šejha El-Karadavija, koji je organizirala Internacionalna liga učenika šejha El-Karadavija (*Rabita Telamiz el-Karadavi*). Autor ovog rada je, kao član navedene Lige, imao priliku prisustvovati spomenutom skupu u Dohi, koji je bio divna prilika za druženje i međusobno upoznavanje ljudi koji su izučavali i koji poštuju misao i djela šejha El-Karadavija. Također, to je bila izvanredna prilika da se, tokom pet dana intenzivnog druženja s uvažanim šejhom El-Karadavijem, od njega izravno sluša, saznaje i uči, kao što je to bio slučaj u prijašnjim generacijama muslimana kada se učilo i preuzimalo znanje od učitelja (šejha) u direktnoj komunikaciji, prvo slušajući, a onda diskutujući o raznim temama i pitanjima koja bi se postavljala na tim susretima.

Za vrijeme svojih izlaganja, komentara, zapitanosti i odgovora uvaženi šejh El-Karadavi je iznio brojne misli i poruke, od kojih smo neke i zabilježili i želimo da ih spomenemo u ovome radu. Tako je on, npr., više puta istakao sljedeću misao: „Nahnu la nukeffiru men jukeffiruna!“, što znači: „Mi ne *tekfirimo*, tj. ne proglašavamo nevjernikom (kafirom) onoga ko nas *tekfiri*, tj., proglašava nas kafirima.“ Ovo je, uistinu, veoma važna poruka, naročito u ovom vremenu kada se fenomen *tekfira* (proglašavanje muslimana kafirom) uveliko raširio i kada neki neuki, umišljeni i neodgovorni pojedinci (a u posljednje vrijeme i cijele organizacije) među muslimanima s lahkocom *tekfire* druge muslimane, naročito muslimansku ulemu, ponekad i zbog najmanjeg razilaženja u mišljenju. Šejh često ističe da je *tekfir* izuzetno opasna pojava i u vezi s tim mora se postupati krajnje oprezno i obazrivo.

„Vjernik nikada ne gubi nadu, on se uvijek nada boljem sutra i radi na tom planu.“ Ovu misao šejh El-Karadavi stalno ističe, jer neprijatelji islama ulažu veliki napor kako bi muslimane doveli u stanje očajja i beznadežnosti s obzirom na to da osobe koje su zapale u takvo stanje neće ništa raditi na tome da mijenjaju svoju

situaciju. Musliman se uvijek nada dobru i Božijoj milosti i nastoji popraviti ono što se može popraviti. U tom pogledu poznata je Šejhova dova, koju on često uči: „Allahumedž'al jevmena hajren min emsina, vedž'al gadena hajren min jevmena...“, što znači: „Allahu, molimo Te da naše danas učiniš boljim od našeg jučer, a da naše sutra bude bolje od našega danas!“ Musliman radi dobro, misli dobro, dobru se nada i, dok je tako, inšallah, bit će dobro. Uvaženi Šejh poručuje da, i pored teške situacije u koju su zapali muslimani ovog vremena, ne treba gubiti nadu, treba se nadati dobru, raditi za dobro i zalagati se na tom putu, jer ovaj svijet je kuća kušnje, svi smo mi na određenom ispitu i svi ćemo se Allahu vratiti.

„Zulumčari, između nas i vas su Allahovi dani!“ Poruku s ovakvim značenjem šejh El-Karadavi je ponovio više puta na skupu u Dohi. Poruka je, zapravo, upućena zulumčarima, tj. nasilnicima i nepravednima kojih ima puno u današnjem svijetu, posebno u onom dijelu koji se naziva „islamski“. Nažalost, čak i među onima koji su pozvani da tumače vjeru i koji nose obilježja uleme, i među takvima postoje pojedinci koji zulum čine, a najveći zulum je zloupotreba ili izdaja vjere za postizanje nekog dunjalučkog interesa i šićara. Bolna i krvava dešavanja posljednjih godina u islamskom svijetu, naročito u Egiptu i Siriji, učinila su da spadnu maske i da se svako pokaže u pravom svjetlu. Nasilje i nepravda koji se čine u tom dijelu svijeta nisu zaobišli ni šejha El-Karadavija, kojeg su, u njegovom rodnom Egiptu, optužili za „izdaju“ jer je stao na stranu legitimno izabranog predsjednika koji je svrgnut u vojnom udaru, podržao njegov legitimitet i kazao da se ljudi koji mirno protestuju na ulicama ne smiju ubijati. Vojni režim generala Es-Sisija je pokrenuo krivičnu tužbu protiv šejha El-Karadavija, a zli jezici egipatskih i drugih medija povelili su protiv njega pravi rat. Inače, uvaženi Šejh je odranije bio meta brojnih medijskih kampanja koje su protiv njega vodile razne šiijske organizacije, s obzirom na to da je on, na osnovu očitih i brojnih dokaza, ukazao na opasne tendencije širenja šiizma u sunniskom svijetu.

U gornjoj poruci, gdje se spominju „Allahovi dani“, cijenjeni Šejh podsjeća na to da laž, ma koliko izgledala uvjerljivo, s protokom vremena biva otkrivena, a varalice i prevaranti bivaju otkriveni i poniženi još na ovom svijetu. „Allahovi dani, tj. protok vremena otkriva izdaju izdajnika, varanje varalica, laž lažova, potvoru onih koji čine iftiru itd., i svi oni dobivaju dio zaslužene

kazne još na ovome svijetu, a na Budućem svijetu je apsolutna pravda i detaljno polaganje računa“, poručio je šejh El-Karadavi, aludirajući na to da se treba istinski posvetiti radu za opće dobro Ummeta i ne obraćati pažnju na one kojima to smeta pa šire laži i čine potvore, jer će uvijek biti onih kojima smeta rad na afirmaciji Ummeta i oni će uvijek iznositi svoje neistine i objede.

Zaključak

Nesporna je činjenica da danas živimo u veoma teškim i turbulentnim vremenima, vremenima velikih kušnji, izazova i fitneluka. U današnjem dobu, zahvaljujući razvoju tehnologije i interneta, svakome je omogućeno da se oglašava i iznosi svoje stavove. Tako smo u prilici čuti i vidjeti razne „še(j)hove i tumačenja“, koja često bivaju lišena osnovne islamske argumentacije i poznavanja ove časne vjere.

Također, među muslimanima ima znatan broj onih koji islam predstavljaju u pogrešnom svjetlu, bilo da se radi o onima koji ga prezentiraju na rigidan način, kao ekstremnu vjeru u kojoj je gotovo sve zabranjeno, a nasuprot njima su oni koji imaju labilan pristup pa islam prikazuju na način da je u njemu opet sve dozvoljeno. Naravno, ni jedan ni drugi pravac nisu ispravni i treba ih se kloniti. Pravac islamske središnjosti i umjerenosti (*el-vesatijje el-islamijje*) koji zastupa šejh Jusf el-Karadavi je pravac u kojem je napravljena sinteza između klasičnog i savremenog, što omogućava da se i danas, u savremenom dobu, sačuvaju temelji i srž islama, a da se istovremeno bude kompatibilno s duhom našeg vremena. U svojim djelima šejh El-Karadavi naglašava da biti dobar musliman, zapravo, znači biti koristan član društva u kojem se živi, jer islam je, kako on naglašava, *milost svjetovima* i njegova učenja donose dobro svim ljudima, to su nesporne činjenice koje izviru iz Kur'ana i sunneta Allahovog Poslanika, a.s.

Pravilno razumijevanje islama je, bez imalo dvojbe, bitno u svakom vremenu i na svakom prostoru, ali to dolazi do izražaja posebno danas, kada na našim prostorima imamo pravu najezdu raznih učenja, tendencija i sekti čiji aktivisti slobodno vršljaju po gradovima i selima naše domovine Bosne i Hercegovine, stvarajući nered i pometnju, što izaziva strah i zabrinutost muslimana ovog podneblja. Stoga smatramo iznimno važnim promoviranje pravca *vesatijje* – islamske uravnoteženosti i umjerenosti, čiji je autentični

predstavnik u savremenom svijetu upravo cijenjeni šejh Jusuf el-Karadavi.

Literatura

1. Halilović, S. (2014) *El-Karadavi – lider islamske umjerenost i savremenog buđenja muslimana*. Sarajevo: Preporod, islamske informativne novine.
2. El-Karadavi, J. (2000) *El-Islam ellezi ned'u ilejhi*. Bejrut: Muessesetu er-risala.
3. El-Karadavi, J. (2014) *Islam u koji pozivamo*. S arapskog preveo S. Halilović. Sarajevo: Dobra knjiga.
4. El-Karadavi, J. (1990) *Fetava mu'asira*. Peto izdanje. Kuvajt: Daru-l-kalem.
5. El-Karadavi, J. (2010) *Savremene fetve*. Prevela grupa prevodilaca. Sarajevo: El-Kalem.
6. El-Karadavi, J. (2005) *El-Islam ve el-'unf (Islam i nasilje)*. Kairo: Dar eš-šuruk.
7. El-Karadavi, J. (2007) *Es-Sunne – masderen li-l-ma'rifeti ve-l-hadareti (Sunnet kao izvor spoznaje i civilizacijskog napretka)*. Prvo izdanje. Kairo: Dar eš-šuruk.
8. Kessab, E. (2007) *El-Menhedžu-d-de'avi 'inde-l-Karadavi (Davetska metodologija šejha El-Karadavija)*. Kairo: Mekteba Vehbe.
9. Svjetska unija islamskih učenjaka (2010) *Islamska povelja*. S arapskog preveli S. Halilović i M. Kico. Sarajevo: El-Kalem.

**SHEIKH YUSUF AL-QARADAWI AND THE DIRECTION
OF WASATIYYA – ISLAMIC BALANCE AND
MODERATION**

Safvet Halilović, Ph.D., Full Professor

Abstract

Sheikh Yusuf Al-Qaradawi is a prominent contemporary Islamic scholar, lawyer, writer and erudite. He is the author of over two hundred books and studies on Islam, Islamic law (fiqh and fatwa), culture, civilization, ethics and education. He is the president of the International Union of Muslim Scholars, the European Council for Fatwa and Research, and a member of other numerous Islamic scientific and international associations. He is known as a supporter of a middle or moderate direction (al-wesatiyya al-Islamiyya) in the interpretation of Islam, its teachings, rules and regulations. This is the direction that does not allow any kind of extremism, but, at the same time, it does not allow any relaxedness in faith. Due to this fact, Sheikh Al-Qaradawi is trusted by the vast number of Muslims around the globe, from Indonesia to Morocco, from South Africa to Russia, especially among Muslims living in Western Europe and America. All his works are imbued with the idea of wesatiyya, which could be translated as Islamic centrality (middle path). In this approach of the interpretation of Islam, there is no place for extremism or exaggeration of any kind.

On the other hand, Al-Qaradawi's approach to Islam, as it does not allow extremism, at the same time it does not allow relaxedness, arbitrariness or interpretation of Islam as „custom-made“ or, perhaps, for the sake of one's desire, interest, affection or pleasure. Al-Qaradawi often emphasizes that God's pleasure is above anyone else's. Relaxed, irresponsible and tendentious interpretation of Islam is very dangerous and harmful to the Muslim Ummah. It is, in fact, one of the greatest dangers for the Muslims of modern times, which is why Al-Qaradawi often emphasizes that to question the Islamic constants (et-teshikik thewabit fi al-Islam), i.e. relativisation and discrediting what is permanent and invariable in Islam is very dangerous for Islam and Muslims. Perhaps because of these beliefs, this prominent scholar

is not welcomed in some circles, either in the West or in the East, who would like to change or, in some way, tailor Islam. However, this does not diminish the greatness of the sheikh Al-Qaradawi and respect that millions of people around the world feel towards him. This paper discusses the main features of Al-Qaradawi's approach in the interpretation of Islam.

Keywords: Yusuf al-Qaradawi, wasatiyya, centrality, moderation

أ.د. صفوت خليلوفيتش - كلية التربية الإسلامية - زينتسا
الشيخ يوسف القرضاوي ومذهب الوسطية - التوازن الإسلامي
والاعتدال

الخلاصة:

الشيخ يوسف القرضاوي عالم إسلامي معاصر بارز، وهو فقيه وكاتب مسوعي. وهو أَلَّفَ أكثر من مائتي كتاب ودراسة في الإسلام؛ في الفقه الإسلامي (فقه، فتوى)، والثقافة، والحضارة، والأخلاق، والتربية والتعليم. وهو رئيس الإتحاد العالمي لعلماء المسلمين، المجلس الأوروبي للإفتاء والبحوث، وهو عضو في عديد من اللجان العلمية الدولية. وهو مشهور باقتداء المذهب المعروف بالوسطية الإسلامية في تفسير الإسلام وتعاليمه وأحكامه وأوامره. وهو المذهب الذي لا يسمح بأي نوع من التطرف، وفي الوقت نفسه، لا يسمح بالتراخي في الدين. وبسبب هذه الحقيقة يحظى الشيخ القرضاوي بالثقة من عدد كبير من المسلمين في جميع أنحاء العالم من إندونيسيا إلى المغرب، ومن أفريقيا الجنوبية إلى روسيا، وخاصة بين المسلمين الذين يعيشون في أوروبا الغربية وأمريكا. وأعماله كلها مبنية على فكرة الوسطية، ما يمكن ترجمتها بالوسطية الإسلامية. وبهذا النهج في تفسير الإسلام لا مكان للتطرف أو المغالاة في الدين من أي نوع.

ومن الطرف الثاني، نهج القرضاوي في الإسلام، فهو النهج الذي لا يسمح بالتطرف، وفي الوقت نفسه، لا يميز التراخي والتعسف، أو تفسير الإسلام " من أجل طلب" أو من أجل ألا يزعل الآخر، أو من أجل مصلحته، والمودة والرضا. وكثيرا ما يؤكد القرضاوي بأن رضا الله أكبر من أي شيء.

فالتفسير بلا مبالاة، وعدم المسؤولية والتفسير بالتحيز للإسلام خطير وضارّ للأمم الإسلامية. وهو، في الواقع، من أكبر المخاطر للمسلمين في العصر الحاضر، ولذلك يؤكد القرضاوي بأن التشكيك في ثوابت الإسلام، والتساهل وتشويه سمعته وما هو

الدائم وبدون التغيير في الإسلام, خطير جداً للإسلام والمسلمين. ولعلّه بسبب تلك الآراء هذا العالم البارز غير مرحّب به في الأوساط, سواء في الغرب أو في الشرق, عند من يريد تغيير الإسلام, وترسيم الإسلام الجديد. ولكن, هذا لا يقلل من قيمة الشيخ القرضاوي واحترامه, وما يعبر عنه الملايين من الناس في جميع أنحاء العالم. ويناقش هذا البحث الملامح الرئيسية للمنهج الذي يسلكه الشيخ القرضاوي في تفسير الإسلام.

الكلمات الأساسية: يوسف القرضاوي, الوسطية, الاعتدال, التوازن.